

СИЛАБУС КУРСУ ОСНОВИ ІМПРОВІЗАЦІЇ

Освітній ступінь «Бакалавр»
Спеціальність 025 «Музичне мистецтво»
Рік навчання: IV; Семестр: 8
Кількість кредитів: 3
Мова викладання: **українська.**

Керівники курсу:

Полянський В'ячеслав Анварович,
заслужений діяч мистецтв України, професор.
Контактна інформація: slavaslava1945@gmail.com

Полянський Тимур В'ячеславович, заслужений
діяч мистецтв України, доцент

Контактна інформація: slavaslava1945@gmail.com

Прореквізити освітнього компоненту: Сольфеджіо, Теорія музики, Гармонія, Аналіз музичних творів, Історія світової естради, Історія української естради, Аранжування та інструментування, спеціальний клас за видами

Постреквізити освітнього компоненту: Клас ансамблю, Методика і практика роботи з ансамблем, Виконавська інтерпретація, Методико-виконавський аналіз педагогічного репертуару, Концертно-виконавська практика, Звукорежисерська практика

Призначення освітнього компоненту

У розвитку сучасного музичного мистецтва поряд з академічною та народною музикою значне місце займає естрадна, джазова, електронна музика, які по-справжньому розвинулись тільки за останні два десятиліття. Провідні колективи, оркестри продовжують кращі традиції цієї музики на національній основі, розкриваючи нові грані цього жанру.

Але виконавська майстерність переважної більшості сучасних професіональних естрадних колективів не завжди знаходиться на належному рівні, а це, в свою чергу, не може не позначитися і на вихованні естетичних смаків нашої молоді. Саме зараз приділяється серйозна увага підготовці кваліфікованих музикантів, особливо розвитку їх творчих здібностей. А одним з дійових засобів, що активно стимулюють такий розвиток, є вивчення імпровізації на музичному інструменті.

Мета курсу – надати студентам теоретичні знання та практичні навички в оволодінні інструментом, розвинути їх творчі та виконавчі здібності щодо засвоєння прийомів імпровізації.

Завдання курсу:

- Оволодіти навичками вільного відчуття і технічного засвоєння клавіатури музичного інструмента з використанням його колористичних можливостей;
- набути навиків транспонування твору в будь-яку тональність; - виробити навички інтонаційного і ладового слуху;
- розвинути творчу фантазію;
- оволодіти понятійним апаратом музичної імпровізації;
- ознайомити студентів з логікою опрацювання матеріалу, а також з музичним мисленням окремих видатних імпровізаторів;
- навчити студентів практичних навичок імпровізації;
- дати систематичний звіт знань щодо практичної імпровізації.

При вивченні курсу «Основи імпровізації» слід акцентувати увагу на індивідуальних особливостях кожного студента.

Очікувані результати навчання

Вивчення навчального освітнього компоненту «Основи імпровізації» забезпечує досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Аналізувати музичні твори з виокремленням їх належності до певної доби, стилю, жанру, особливостей драматургії, форми та художнього змісту.	ПРН 4
Відтворювати драматургічну концепцію музичного твору, створювати його художню інтерпретацію.	ПРН 5
Демонструвати володіння музично-аналітичними навичками в процесі створення виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій.	ПРН 8
Демонструвати володіння теоретичними та практичними основами інструментування, аранжування музики та композиції, вміння здійснювати переклад музичних творів для різних колективів (оркестру, ансамблю, хору).	ПРН 9
Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.	ПРН 12
Використовувати на професійному рівні методи та прийоми викладання гри на інструменті / вокалу / диригування / теорії, історії музики / композиції.	ПРН 14

Для ОП «Звукорежисура»

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Аналізувати музичні твори з виокремленням їх належності до певної доби, стилю, жанру, особливостей драматургії, форми та художнього змісту в роботі звукорежисера.	ПРН 4
Створювати драматургічну концепцію та сценарій аудіального відтворення музичних творів, їх художню інтерпретацію різних стилів, видів, жанрів.	ПРН 5

Демонструвати володіння музично-аналітичними навичками в процесі створення виконавських, музикознавчих інтерпретацій в роботі звукорежисера.	ПРН 8
Демонструвати володіння теоретичними та практичними основами інструментування, аранжування музики та композиції у відповідності до поставлення творчих завдань в професійній діяльності звукорежисера	ПРН 9
Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.	ПРН 12
Вміти на професійному рівні здійснювати проведення концертів, театральних заходів та шоу-програм, в реальному часі згідно задуму режисера, композитора, автора, або відповідно до законів жанру, стилю твору, який виконується.	ПРН 14

Відповідно до освітніх програм, вивчення освітнього компоненту «Основи імпровізації» сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей загальні компетенції (ЗК), спеціальні компетентності (СК):

Загальні та спеціальні компетентності, що формують результати навчання у процесі вивчення освітнього компоненту

Інтегральна компетентність	
Загальні компетентності ЗК	
ЗК 2	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
ЗК 3	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
ЗК 8	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
ЗК 9	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
ЗК 11	Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.
ЗК 13	Здатність виявляти ініціативу та підприємливість.
ЗК 15	Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
Спеціальні компетентності (СК)	
СК 3	Здатність усвідомлювати художньо-естетичну природу музичного мистецтва
СК 4	Здатність усвідомлювати взаємозв'язки та взаємозалежності між теорією та практикою музичного мистецтва.
СК 6	Здатність використовувати професійні знання та навички в процесі творчої діяльності.
СК 7	Здатність володіти науково-аналітичним апаратом та використовувати професійні знання у практичній діяльності.
СК 11	Здатність оперувати професійною термінологією.
СК 13	Здатність використовувати широкий спектр міждисциплінарних зв'язків.
СК 15	Здатність здійснювати редакторську / менеджерську/ лекторську/ аранжувальну / звукорежисерську діяльність в сфері музичного мистецтва.
Спеціальні компетентності (СК) для ОП «Звукорежисура»	
СК 3	Здатність усвідомлювати художньо-естетичну природу музичного мистецтва
СК 4	Здатність усвідомлювати взаємозв'язки та взаємозалежності між теорією та практикою музичного мистецтва та звукорежисури
СК 6	Здатність використовувати професійні знання та навички в процесі творчої діяльності
СК 7	Здатність володіти науково-аналітичним апаратом та використовувати професійні знання у практичній діяльності.
СК 11	Здатність оперувати професійною термінологією.
СК 13	Здатність використовувати широкий спектр міждисциплінарних зв'язків.
СК 15	Здатність здійснювати редакторську / менеджерську/ лекторську/ аранжувальну / звукорежисерську діяльність в сфері музичного мистецтва.

Практична спрямованість

Імпровізаційне начало завжди було наявне у музичному виконавстві. Творча індивідуальність кожного інструменталіста або вокаліста проявляється у вмінні по-своєму інтерпретувати певну тему, створити експромт, фантазію, варіації, каденцію у концерті тощо. Навички імпровізації можуть проявлятися у різних музичних напрямках – академічному, народному, джазовому, їх опанування є необхідним. Для вироблення навичок імпровізації потрібна наявність слухового досвіду, вивчення методів розвитку музичного матеріалу, дослідження шляхів створення драматургічно-виваженої, цілісної та доцільної імпровізації. Доречним є використання поєднання індивідуальних та групових форм роботи, які дозволять кристалізувати вміння імпровізувати та застосувати його у реальній виконавській практиці. Вміння імпровізувати не може розглядатись як стихійний некерований процес, лише як комплекс різних теоретичних знань та практичних навичок, що свідчать про його професійну майстерність. Не кожний музичний твір повинен підлягати імпровізації, проте така навичка є вкрай необхідною в разі виконання джазових творів, а також тих, що пов'язані з народнопісенними витоками. Основу навчання імпровізації становить вивчення ритмічних моделей, притаманних різним музичним стильовим напрямкам, засобів побудови мелодики, мотивного розвитку та застосування певних ладів. Також обов'язковим є опанування знань про фактурні особливості, що відповідають різним стилям.

Характеристика навчального освітнього компоненту.

Кількість кредитів ЄКТС – 3 Загальна кількість годин – 90 Кількість модулів – 1

Тижневих годин для денної форми навчання – 2 Рік підготовки: 4

Семестр: VIII

Індивідуальні: денна форма навчання – 32 год.; заочна форма навчання – 8 год.

Самостійна робота: денна форма навчання – 58 год.; заочна форма навчання – 82 год.

Вид підсумкового контролю: фронтальне опитування, виконання індивідуальних завдань, розв'язання практичних ситуацій.

Форма підсумкового контролю: Диференційований залік

Зміст і структура навчального освітнього компоненту

№ тижня	Назва теми	Годин ауд.	Завдання для самостійної роботи
МОДУЛЬ 1, IV курс, VIII семестр			
Змістовий модуль 1			
1	Тема 1 Імпровізація в аспекті історичного розвитку	4	Завдання Прослуховування музичного твору Джона Колтрейна «Гігантські кроки» (Gigant Steps). Обговорення прослуханого твору та виявлення сюжетної лінії. Добір (на слух) основної теми названого музичного твору від заданої ноти. Запитання для самоперевірки Яка роль імпровізації в народнопісенній та інструментальній творчості? Яке значення імпровізації у колоратурних партіях італійської опери? Використання імпровізації як спеціального номеру програми. Які є види імпровізації у джазовій музиці? Завдання для самостійної роботи Знайти та опрацювати 1-2 творів з фортепіано, де присутні елементи імпровізації.

2, 3	Тема 2 Композиція, тема, гармонія в імпровізації. Структура імпровізаційної мелодії	10	Завдання У прослуханому фрагменті твору Д.Гершвіна “Обіймаю тебе” визначити композицію: вступ, тему, соло (імпровізацію), тему, коду. Добір знайомих мелодій з простим акомпанементом. Використання при гармонізації мелодії основних ступенів ладу (I-IV-V) і добір басового голосу із застосуванням цих ступенів. Перевірка домашнього завдання. Грати складніші варіанти вправна інструменті від заданої ноти, постійно змінюючи задану ноту. Добрати другий голос до мелодії у протилежному напрямі руху з паралельними терціями (терцеве двоголосся). Добір мелодії за ритмічними схемами. Запитання для самоперевірки Яка структура стандартної музичної композиції? Назвіть характерні риси імпровізаційного соло. Поясніть літерну систему запису акордів. Які прийоми викладення мелодії в імпровізації? Які є види мелодичного руху? Які є комбінації мелодичних зворотів? Завдання для самостійної роботи Створити і записати нескладну мелодію, гармонізувати її простими акордами. Знайти і виписати у нотний зошит мелодії імпровізації з різним видом мелодичного руху.
4	Тема 3 Активні засоби мелодичного розвитку	6	Завдання Написати прості імпровізації відповідно до заданих параметрів. Грати прості секвенції на інструменті, секвенції з підготовкою мелодичної фігурації. Прослухати імпровізації з наступним аналізом, виявити засоби мелодичного розвитку. Запитання для самоперевірки Які способи розвитку мелодичної лінії в імпровізації? Що таке “мотивна робота” в імпровізації? Яка її роль у розвитку мелодичної лінії? Який спосіб розвитку мелодії називається “ракохід”? Завдання для самостійної роботи В обраній імпровізації визначити засіб мелодичного розвитку (варіації, секвенції, контраст мотивів тощо).
5, 6	Тема 4 Підготовка до створення імпровізації	10	Завдання Спланувати побудову імпровізації (головна ідея, засоби її втілення). Створити імпровізацію за моделлю: картина природи. Навести приклади з класичних творів. Транспонувати знайому мелодію на секунду вгору і вниз. Запитання для самоперевірки Який план побудови імпровізації? Що таке “блюзова гама”? Які її особливості? Що означає поняття “центральна ідея” в

			імпровазіях? Завдання для самостійної роботи Проаналізувати класичну імпровазію (за вибором) щодо структури.
7	Тема 5 Позначення та запис акордів. Гармонія в джазі	8	Завдання Виконати вправи з гармонізацією верхнього та нижнього тетраордів, використовуючи всі обернення головних трізвуків ладу. Імпровізувати за схемою з літерними позначеннями акордів. Застосувати засоби контрасту для середніх частин: зміну ладу, тональності, розміру, гармонії тощо. Запитання для самоперевірки Що таке літерне позначення акордів в імпровазії? Яке позначення акордів у мейнстрімівській мелодії? Які особливості джазової гармонії? Завдання для самостійної роботи Визначити акорди у вибраній імпровазії, пояснити їх літерне позначення.
8	Тема 6 Заміна акордів в імпровазії	6	Завдання Створити і зіграти імпровазії з використанням всіх акордів та з їх заміною. Грати альтеровані акорди, поєднувати їх. Проаналізувати період імпровазії. визначити види усіх акордів. Запитання для самоперевірки Які є види заміни акордів в імпровазії? Які варіанти заміни акордів в соло або імпровізованому акомпанементі? Завдання для самостійної роботи В “Опалому листі” Жозефа Косми здійснити кварто-квінтову заміну в темі
Змістовий модуль 2			
9	Тема 7 Ритмічне оформлення гармонії акомпанементу	6	Завдання Гармонізувати мелодію з використанням другого ступеня з оберненням і акордів подвійної домінанти. Читати з аркуша гармонічні схеми у джазі. Виконати вправи на гармонізацію мелодії з використанням обернень домінантсептакорду. Прослухати твір з імпровазією на остинатний рисунок акомпанементу. Запитання для самоперевірки Що таке “гармонічний ритм”? Яка роль артикуляції і фразування у створенні ритмічної імпульсивності? Завдання для самостійної роботи Опрацювати літературу з теми.
10	Тема 8 Запис звукоряді, їх інверсія	8	Завдання Створити імпровазії з використанням арпеджованих звукорядів. Виявити основні імпровазії ритму в джазовій музиці. Тріолі.

			<p>Знайти елементи поліфонії в імпровізації. Імпровізації у формі фуги.</p> <p>Запитання для самоперевірки Що таке “інверсія звукорядів”? Як її застосовують в імпровізації? Які назви перестановок звукорядів?</p> <p>Завдання для самостійної роботи Знайдіть в імпровізаційному квадраті заміну звукорядів і поясніть її.</p>
11	Тема 9 Метод Джона Мехигена	6	<p>Завдання Зіграти імпровізації з використанням септакордів, поєднаних з натуральними ладами. Використати для імпровізації “моделі” з емоційною або мовною інтонацією. Проаналізувати характер мелодії у відповідних класичних і романтичних п’єсах. Речитативи. Зіграти модуляції на фортепіано (у паралельні тональності).</p> <p>Запитання для самоперевірки В чому полягає сутність метода Джона Мехигена? Як поєднуються акорди, побудовані на ступенях натурального мажору?</p> <p>Завдання для самостійної роботи Створити соло-імпровізацію з септакордами, побудованими на ступенях натурального мажору, та з натуральними ладами.</p>
12	Тема 10 Мажор та мінор у джазовій імпровізації	6	<p>Завдання Виконати вправи на гармонізацію мелодії Створити імпровізацію з “ланцюжками” акордів D7 – G7 – C7. Зіграти модуляції в тональності доміанти.</p> <p>Запитання для самоперевірки Яке нотування мелодії в натуральному мінорі у джазових імпровізаціях? Які є варіанти створення зменшеного акорду?</p> <p>Завдання для самостійної роботи Знайти в імпровізаціях джазової мелодії комбінації акордів мінорних ладів, хроматичну гаму або мажорну та мінорну пентатоніку.</p>
13, 14	Тема 11 Блюзова гама в мажорі та мінорі	10	<p>Завдання Створення блюзової імпровізації. Етюди на різні види розвитку музичного матеріалу в імпровізації: на витримані звуки, на ритмічну фігурацію, на гармонічну фігурацію. Кольоровий модуль імпровізації. Просторова уява та імпровізаційний колір, музика.</p> <p>Запитання для самоперевірки Які основні елементи блюзу?</p>

			Як нотується блюзова гама в імпровізації? Завдання для самостійної роботи В обраній імпровізації знайти характерні особливості гармонічного розвитку блюзової гами – відхилення в субдомінантову тональність
15, 16	Тема 12 Відхилення та модуляція в темах імпровізації	10	Завдання Продовжити мелодію з раптовими модуляціями. Зіграти на фортепіано по черзі з викладачем модулюючи періоди. Імітувати на фортепіано звучання клавесину і органа. Темброві імпровізації при виконанні клавірної та органної музики на фортепіано. Порівняти тонічні тризвуки паралельних та однойменних тональностей. Запитання для самоперевірки Які є засоби гармонічного збагачення в імпровізації? Які є модулюючі секвенції, що найчастіше застосовуються у джазовій музиці? Які способи здійснення раптової модуляції? Завдання для самостійної роботи Грати на фортепіано вправи на модуляцію. Виписати такти з імпровізацією, що містять відхилення та модуляцію.
	Модульний контроль знань. Диференційований залік		
	Разом	90	

Методичні рекомендації

Викладач, відповідно, повинен сам володіти мистецтвом імпровізації, зважати на індивідуальність здобувача вищої освіти, його творчі та виконавські здібності, рівень володіння інструментом і конкретні успіхи в імпровізації. У процесі роботи можлива затримка на окремих темах програми чи швидше їх засвоєння обдарованими здобувачами вищої освіти. Індивідуальний підхід і диференціація контрольних вимог – одне з головних завдань викладача з імпровізації. Особлива увага до розвитку творчих здібностей здобувачів вищої освіти – завдання мистецьких закладів вищої освіти. Одним із засобів такого розвитку є навчання імпровізації на фортепіано. Успішне оволодіння нею можливе лише за умови регулярних і активних занять, постійної практики, інтересу і зацікавленості здобувача вищої освіти, набуття навичок слухового сприйняття і виконання музики, слухового досвіду.

Теми, що вимагають ґрунтовного засвоєння на заняттях із спеціальності, сольфеджіо, вокалу та ін. музичних освітніх компонентах:

1. Продовження (завершення) мелодії голосом, пізніше – фортепіано.
2. Вивчення клавіатури, назв нот, регістрів та їх особливостей.
3. Засвоєння руху нот “вгору”-“вниз”.
4. Визначення на слух характеру музики.
5. Тривалість нот, розмір, такт.
6. Гама. Тоніка як перший ступінь гами. Найпростіша гармонізація гами.
7. Поняття про інтервали.

Працювати над розвитком навичок імпровізації потрібно регулярно, навіть на заняттях з інших

освітніх компонентів. У процесі занять імпровізацією виявляються не лише “дар природи” чи специфічні навички, а й загально музичні здібності, що власне й складають суть вияву особистості в музиці.

Заняття з імпровізації мають і особливий соціальний сенс: формуванню не лише музикантів-професіоналів, а й майбутніх слухачів. Для більшості випускників музика, якщо вона не стала основною спеціальністю, лишається захопленням, а практичні навички допоможуть добирати мелодію знайомої пісні, швидко “домислити” до неї акомпанемент, вільно музикувати в колі сім’ї та друзів.

Найчастіше від здобувача вищої освіти вимагається вміння продовжити початкову мелодію, запропоновану викладачем, і завершити її в тоніці заданої тональності. Разом з тим не варто відмовлятися від достатньо поширеного прийому – імпровізування мелодії з виходом за межі звичних мажоро-мінорних ладових відносин. Імпровізації можуть бути й ритмічними, пов’язаними з виконанням.

Не можна зводити заняття тільки до джазової імпровізації. Є три етапи вивчення імпровізації: початковий етап, вивчення імпровізації на “позамузичних”, а далі – і на музичних модулях, пізніше – імпровізація в різних стилях, зокрема, – джазова імпровізація.

Важливе значення має послідовність, систематичність у навчанні. Починати навчання краще із простих вправ, з добору інтервалів і мелодій “на слух”, з постійної зміни початкової ноти, використовуючи при цьому всі звуки октави. Починати краще із секунди, а далі – з терції. Ритм – простий. Всі вправи грати у різних тональностях, це сприятиме впевненому і швидкому оволодінню клавіатурою. З цією же метою виконуються й етюди, п’єси у багатьох тональностях. Для здібних здобувачів вищої освіти можливе засвоєння понять: період, каданс, гармонічна схема та ін. Важливо підтримувати у здобувачів вищої освіти самостійних пошук складніших акордів.

Протягом навчального семестру необхідно здійснювати поточну перевірку знань. Категорично не рекомендується форсоване вивчення матеріалу, адже від рівня його засвоєння на початку залежить успішне оволодіння мистецтвом імпровізації у подальшому.

Уявна простота і легкість не повинні бути причиною для прискореного засвоєння програми, весь процес навчання ґрунтується на поступовому ускладненні і збагаченні простих навичок, сформованих на початку навчання.

Не варто поспішати із введенням нових елементів, треба домогтися від здобувача вищої освіти впевненого засвоєння попереднього матеріалу. У той же час з обдарованими здобувачами вищої освіти можна швидше опрацьовувати теоретичний матеріал, допомагати їм засвоювати більш складніших форм.

Всі виконані домашні завдання обговорюються на занятті, уважно аналізуються, відзначаються позитивні сторони роботи, а також виявляються недоліки та їх причини.

Важливо на заняттях з імпровізації використовувати “музичні моделі”, більше приділяти уваги джазовій музиці, її особливостям.

Важливо, щоб викладач курсу “Основи імпровізації” сам володів майстерністю джазової імпровізації.

В кінці навчального року рекомендується проводити відкритий творчий концерт – концерт імпровізації. Можливі також конкурси імпровізаторів-здобувачів вищої освіти.

Вправи з імпровізації

1. Гра простих вправ на фортепіано, добір інтервалу на слух – від заданої викладачем ноти.
2. Добір на слух невеликих речень. Вправи типу: “продовжи тему”, “відповідай мені”, “зміни тему”.
3. Добір мелодії із заданим технічним малюнком.
4. Добір басового голосу “на слух”.

5. Гра мелодії у супроводі видержаної тонічної квінти (бурдон).
6. Використання елементів звуконаслідування як “програми”.
7. Емоційне “фарбування” мелодії.
8. Підтекстовка мелодій.
9. Транспонування простих мелодій, знайомих тем, окремих речень.
10. Гармонізація мелодії в різних тональностях без усвідомлення та з усвідомленням тональності.
11. Інтонія простих звуконаслідуваних інтонацій на фортепіано.
12. Зміна мелодії шляхом “трансформації” жанру залежно від ритму, характеру акомпанементу, ладу, регістрів.
13. Знайомство здобувачів вищої освіти з п’єсами, чітко вираженої програмності.
14. Гра ускладнених варіантів, вправ від заданого звуку.
15. Гра мелодій з переходом в іншу тональність.
16. Каданси.
17. Гра простих секвенцій.
18. Імпровізація в простих формах.
19. Імпровізація за моделлю: картина природи, дощ, сніг тощо.
20. Імпровізація на фортепіано з використання складних ритмів. Знайомство із джазовими ритмами.
21. Вправи на мелодизацію баса.
22. Темброві імпровізації при виконанні клавірної та органної музики.
23. Використання для імпровізації “моделей” з емоційною та мовною інтонацією.
24. Створення “вільних імпровізацій”.
25. Мелодична імпровізація та орнаментика.
26. Елементи поліфонії в імпровізації. Підголоскова поліфонія в імпровізаціях.
27. Вільна імпровізація з використанням всіх моделей.

Література

Основна

1. Вечесенко О. С. Основи джазової імпровізації на баяні та акордеоні : магістерська робота. Суми : Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, 2020. 90 с.
2. Давидов, С. П. Фактурна організація джазового твору (на матеріалі фортепіанного мистецтва). (Автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства). Харків, 2015р., 20 с.
3. Денисюк І.С. Формування навичок імпровізації майбутніх учителів музики у процесі інструментально-виконавської підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02; Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2017. 256 с.
4. Денисюк І. Проблема імпровізації у музичному виконавстві. / І. Денисюк // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. праць. – Випуск 42. – Київ-Вінниця : ТОВ фірма “Планер”, 2015. – С. 214-219.
5. Денисюк І. Музична імпровізація : від вчителя музики до учня /І. Денисюк // Науково-методичний журнал “Мистецтво та освіта”. – К. : Пед. думка. – № 2 (80), 2016. – С. 18-22.
6. Денисюк І. Художня імпровізація як засіб формування мистецьких уподобань учнів основної школи у сфері музичного мистецтва / І. Денисюк //Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук.праць. – Інститут проблем виховання НАПН України. – Вип. 20. – Кн.1. – Київ,2016. – С. 145-155.
7. Денисюк І. Принципи формування навичок майбутніх учителів музики./ І. Денисюк // Наукові записки / Ред. кол. В. Ф. Черкасов, В. В. Радул, Н. С. Савченко та ін. – Вип. 157 – Серія : педагогічні науки. – Кропивницький: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2017. – С. 207-211.
8. Денисюк І. Сучасний стан сформованості навичок імпровізації майбутніх учителів музики / І. Денисюк // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. праць. – Інститут проблем виховання НАПН України. – Вип. 21. – Кн. 1. – Київ, 2017. – С. 169-180.

9. Денисюк І. Феномен музичної імпровізації у професійній діяльності майбутнього вчителя музики./ Денисюк І. : мат. II Міжнародної наук.-практ. конф., 14-15 квітня 2016 року / МОН України, Київ. ун-т ім. Б. Грінчека та ін. – С. 541-548.
10. Денисюк І. Проблема підготовки здобувачів вищої освіти музично-педагогічних факультетів до художньої імпровізації / І. Денисюк. : зб. наукових статей з актуальних проблем філософії, культурології, психології, педагогіки та історії “Гуманітарний корпус”. – Вінниця : ТОВ “Нілан-ЛТД”, 2016 р. – Вип. 6. – С. 60-64.
11. Денисюк І. Педагогічні умови формування навичок імпровізації майбутніх учителів музики / І. Денисюк // Музичне мистецтво XXI століття – історія, теорія, практика : зб. наук. праць Інституту музичного мистецтва Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка [заг. ред. та упорядкування А. Душного]. – Дрогобич – Кельце – Каунас – Алмати : Посвіт, 2016. – С. 130-135.
12. Добриднева Н.В. Практичний курс навчання імпровізації в мистецькій школі. Методичний посібник, Київ : Видавництво «АГАТ ПРІНТ», 2019. 48 с.
13. Колосовська О. Імпровізація як розвиток творчої фантазії (через призму джазового виконавства). Актуальні питання гуманітарних наук. 2014. С. 129–132.
14. Лагодюк Н. Г. Школа джазового виконавства на фортепіано : підручник. Київ, 2003. 204 с.
15. Марач О., Войнаровський А. Гургула Р. Основи джазової імпровізації в професійній підготовці педагога-музиканта. Академічні студії. Серія «Педагогіка». Вип. 4, ч. 1. 2021. С.71-78
16. Николаєвська Ю.В. Аутентична виконавська стратегія та її сучасні трансформації. Аспекти історичного музикознавства. 2017. Вип. 10. С. 180–198
17. Стецюк Б.О. Джазова фортепіанна імпровізація як полістилістичний феномен (на прикладі творчості Ч. Корія) : дис. ... канд. мистецтвозн. : 17.00.03 ; Харківський національний університет мистецтв ім. І.П. Котляревського. Харків, 2019. 208 с.
18. Стецюк Б. О. Види музичної імпровізації: класифікаційний дискурс: Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти; Вип. 57 2020р. 178-196с.
19. Тормахова В.М. Боб Столофф: техніка джазової імпровізації. III міжнародна науково-практична конференція «Україна у світових глобалізаційних процесах: культура, економіка, суспільство». 24–25 березня 2021 р. Київ, 2021. Ч. 2. С. 68–70.

Додаткова

1. Горват І., Вассербергер І. Основи джазової інтерпретації. Київ : Музична Україна, 1980. 120 с.
2. Дряпіка В. І. Розвиваюче навчання і поліфункціональна підготовка педагога-музиканта засобами джазового виконавства. Наукові записки Ніжинського державного педагогічного університету імені М. Гоголя. 2002. № 1. С. 12–14.
3. Закус І. Мистецтво імпровізувати., Укр. музика вип. 1(27), 2018р., С. 93-96
4. Любан-Плюща Б., Побережна Г., Белов О. Музика та психіка. «АДЕФ Україна». 2000р. Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського. – Вип.84. Композитор і сучасність: Зб.статей, – Київ : НМАУ ім. П.І.Чайковського, 2009. – 320 с.
5. Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Вип.67. Музична культура України 20-30-х років ХХ століття: тенденції та напрямки. Зб. статей. – Київ : НМАУ ім. П.І.Чайковського, 2008. – 360 с.
6. Олексюк О.М., Ткач М.М. Педагогіка духовного потенціалу особистості: сфера музичного мистецтва: Навч. посібник / О. М. Олексюк, М. М. Ткач. - К.: Знання України, 2004. - С. 126.
7. Павлишин С. Музика двадцятого століття: Навчальний посібник. – Львів: БаК, 2005. –232 с.
8. Павленко О. М., Гришко В. Педагогічні умови розвитку творчої компетентності молодших школярів засобами джазового мистецтва. Проблеми мистецької освіти: збірник науково-методичних статей / за ред. Ю. Ф. Дворника та О. В. Коваль. Вип. 13. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2020. С.189-194
9. Раструба Т. В., Павленко О. М. Використання методу VAPNE у фаховій підготовці викладача вокально-хорових та інструментальних дисциплін. Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя) / за заг. ред. В. В. Бурназової. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2021. № 2. С. 102–108.
10. Стецюк Б. А. Жанрово-стилістический комплекс фортепіанного джаза. Традиції і новації у вищій архітектурно-художній освіті : зб. наук. пр. / Харків. держ. акад. дизайну і мистецтв. Харків, 2018. № 1. С. 90–97.
11. Шабанова Т. Джазова мелодична імпровізація в системі структурно- морфологічного та

імпровізаційно-виконавського аналізу Актуальні проблеми історії, теорії та практики ..., Зб. наукових праць., Вип.20, 2008р. С.297-306

12. Шульгіна В. Д. Українська музична педагогіка : підручник. 2-ге вид., доп. Київ : ДАККиМ, 2008. 263 с.

Політика освітнього компоненту

Творчість, як діяльність музиканта інтегрує в собі пізнавальні процеси, зокрема мислення, котре базується на пошуках нового, маючи підґрунтя вже набутих знань. Оволодіння навиками імпровізації приводить до розвитку творчої майстерності і є ознакою зрілості виконавця.

Під ростом творчого потенціалу здобувачів вищої освіти головним чинником є розвиток гармонійного й мелодійного слуху, музично-ритмічного почуття, здатності до твору музики, підбору по слуху й імпровізації на основі нотного тексту або без нього. Під формуванням і вдосконаленням виконавських умінь і навичок розглядається підвищення рівня володіння музичним

інструментом, голосом. Розширення сфери застосування професійних можливостей здобувача освіти означає те, що здатність до імпровізації та, як наслідок, вільніше володіння музичним інструментом голосом, дозволять розширити зміст і форми залучення до музики й творчості, а також підвищити професійно-педагогічну спрямованість.

Розвиток творчих здібностей у процесі імпровізації сприяє вдосконаленню слухових, зорових уявлень, розвитку відчуття ритму, вільному володінню інструментом, голосом та досягненню невимушеної поведінки виконавця на сцені.

Навчальна дисципліна передбачає оволодіння навичками **soft skills**:

Навички самоорганізації. Презентаційні навички.

Здатність оволодівати сучасною інформацією. Демонструвати критичне мислення.

Забезпечення проходження курсів неформальної освіти.

Політика контролю навчальних досягнень

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з освітнього компоненту є:

Поточний контроль - це оцінювання засвоєння здобувачем освіти навчального матеріалу під час проведення індивідуальних занять.

Підсумковий (семестровий) контроль – це період підведення підсумків навчальної роботи здобувачів освіти протягом семестру.

Кожний блок змістових модулів має бути обов'язково оцінений. Здобувач освіти повинен позитивно скласти модульний (проміжний) контроль.

Контроль самостійної роботи – дозволяє виявити вміння здобувачів освіти орієнтуватися в інформаційних потоках, працювати з науковими джерелами, підбирати та узагальнювати матеріали, необхідні для вирішення визначеного кола завдань.

Поточний контроль.

Основна мета поточного контролю – забезпечення зворотного зв'язку між викладачами та здобувачами освіти, управління навчальною мотивацією здобувачів освіти. Поточний контроль здійснюється у процесі вивчення освітнього компоненту з метою виявлення ступеня розуміння здобувачем освіти засвоєного навчального матеріалу та вміння застосовувати його у практичній роботі. Інформація, одержана при поточному контролі, використовується викладачем – для коригування методів і засобів навчання. Інформація, одержана при поточному контролі, використовується здобувачем – для планування самостійної роботи. Поточний контроль проводиться з метою діагностики рівня засвоєння матеріалу під час аудиторних занять.

Модульний контроль – є складовою поточного контролю і здійснюється у формі виконання здобувачем освіти модульного контрольованого завдання. Проведення модульного контролю знань є обов'язковим контролем якості засвоєння здобувачем освіти теоретичного матеріалу

модуля – проводиться з метою систематизації знань. Кожний такий модуль включає бали за поточну роботу на аудиторних заняттях та виконання самостійної роботи.

Модульний контроль має на меті оцінити рівень цілісного бачення здобувачем освіти проблематики завершеної частини освітнього компоненту, сконцентрованої в навчальному модулі та вміння орієнтуватися в теоретичних і практичних питаннях, які визначають зміст даної частини курсу.

Контроль самостійної роботи – дозволяє виявити вміння здобувачів освіти орієнтуватися в інформаційних потоках, працювати з науковими джерелами, підбирати та узагальнювати матеріали, необхідні для вирішення визначеного кола завдань.

Політика оцінювання

Поточний контроль.

Основна мета поточного контролю – забезпечення зворотного зв'язку між викладачами та здобувачами, управління навчальною мотивацією здобувачів освіти. Поточний контроль здійснюється у процесі вивчення освітнього компоненту з метою виявлення ступеня розуміння здобувачем засвоєного навчального матеріалу та вміння застосовувати його у практичній роботі. Інформація, одержана при поточному контролі, використовується викладачем – для коригування методів і засобів навчання. Інформація, одержана при поточному контролі, використовується здобувачем – для планування самостійної роботи. Поточний контроль проводиться з метою діагностики рівня засвоєння матеріалу під час індивідуальних занять.

Форма підсумкового семестрового контролю: це підсумкове оцінювання навчальних досягнень здобувача вищої освіти за семестр, що здійснюється у формі диференційованого заліку або екзамену.

На підсумковий семестровий контроль виносяться питання та/або практичні завдання, що передбачають перевірку рівня володіння здобувачами вищої освіти програмного матеріалу освітнього компоненту в цілому та сформованості відповідних знань, умінь, навичок і набутих компетенцій як результатів опанування навчального курсу.

Здобувач освіти допускається до модульного контролю знань у вигляді диференційованого заліку, якщо за поточний контроль мінімальна кількість балів становить 17 балів, максимальна кількість балів – 80 балів. Оцінювання диференційованого заліку відбувається за 20-бальною шкалою.

За результатами семестру здобувач освіти отримує підсумкову оцінку за 100-бальною шкалою, яка розраховується як середньозважене оцінок: за змістові модулі, самостійну роботу, диференційований залік та/або екзамен. Модуль вважається складеним, якщо здобувач вищої освіти набрав **від 60 до 100 балів**. Загальний рейтинг з модуля (освітнього компоненту) **не перевищує 100 балів**. Результати модульного контролю знань фіксується в індивідуальному плані здобувача освіти. Перелік завдань модульного контролю, критерії їх оцінювання, порядок і час проведення (перескладання/відпрацювання) визначаються кафедрою, й доводяться до відома здобувачів освіти на початку семестру.

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з освітнього компоненту

Вид діяльності здобувача вищої освіти	МОДУЛЬ 1	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Робота на індивідуальних заняттях	6	30
Виконання практичних завдань	5	25
Фронтальне опитування	1	5
Самостійна робота	4	20
Диференційований залік Творчий показ	1	20
Разом	17	100

Оцінювання знань здобувачів вищої освіти здійснюється за 100-бальною шкалою, яка переводиться відповідно у національну шкалу («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») та шкалу європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС –А, В, С, D, E, FX, F).

Оцінка балів	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно	A	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)
82-89	Добре	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)
74-81		C	Добре (в цілому правильне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)
64-73	Задовільно	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)
60-63		E	Достатньо (виконання задовольняє мінімальним критеріям)
35-59	Незадовільно	FX	Незадовільно (з можливістю повторного складання)
1-34		F	Незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)

Політика щодо перескладання та оскарження оцінки. Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання відбувається із дозволу голови кафедри за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний). Переоцінка завдань можлива протягом тижня після отримання оцінки на основі заяви на ім'я завідувача кафедри у письмовій формі. Після отримання заяви, завідувач кафедри протягом тижня створить комісію з переоцінки, яка після проведення аналізу роботи здобувача вищої освіти повідомить його про своє рішення.

Здобувач, що одержав на атестаційному іспиті незадовільну оцінку, відраховується з Академії і лише після поновлення допускається до повторного складання екзамену в наступному році. Здобувач вищої освіти, який не погоджується з оцінкою, отриманою під час атестаційного іспиту, має право звернутися до апеляційної комісії у день оголошення результатів оцінювання.

Апеляція має бути розглянута на засіданні апеляційної комісії не пізніше наступного дня після її подання. Здобувач вищої освіти, який подав апеляцію, має право бути присутнім при розгляді своєї заяви.

Політика щодо академічної доброчесності Академічна доброчесність здобувачів вищої освіти є важливою умовою для опанування результатами навчання за дисципліною і отримання задовільної оцінки з поточного та підсумкового контролів. Академічна доброчесність базується на засудженні практик списування (виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання), плагіату (відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства), фабрикації (вигадування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі). Політика та принципи академічної доброчесності визначені у Положенні «Про академічну доброчесність» КЗВО КОР «Академії мистецтв імені Павла Чубинського»

Політика щодо відвідування. Обрані освітні компоненти з атласу вибіркового дисциплін вносяться до робочих навчальних планів і визначають навчальне навантаження на навчальний рік та/або термін вивчення освітнього компоненту, що визначений навчальним планом. Після формування індивідуального навчального плану здобувача інформація про вибіркові освітні компоненти вноситься до його індивідуального плану. З цього моменту вибіркові ОК набувають статусу обов'язкових для вивчення. Не допускається зміна обраних ОК після початку навчання здобувача освіти. Відвідування видів навчальних занять (крім консультацій) є обов'язковим для здобувачів освіти, відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу у Комунальному закладі вищої освіти Київської обласної ради «Академія мистецтв імені Павла Чубинського». Присутність здобувачів – це важливий критерій оцінювання результатів навчання, зважаючи на теоретичну і практичну складність освітнього компоненту. У випадку наявності довідки від лікаря призначається відпрацювання занять в інший час за індивідуальною програмою. За умови дистанційного навчання важлива присутність здобувача освіти та систематичне виконання завдань під час онлайн-зустрічей у Google-Meet. Запізнення на фахові заняття є не припустимими.